

1 5 4A

21 98

4
Tractatus de usuris editus per
dñm Antoniũ de Rosellis.

DE usuris quia restitutioni subiacet usura
sicut furtum uel rapina. xiiii. q. iiii. si
quis usuram scdm Goff. honor. et Io.
Dicam primo quid sit usura. ¶ Usura
enim est ultra mutui sortem alicuius emolumentum re
ceptio Vnde peccat mutuans qui non uult progare
terminũ in quo debitor p iuramentũ soluere tenet
nisi inde recipiat aliquod emolumentũ ultra sortem
ut. i. eo. consuluit nec excusat mutuans si recipis is
in se periculuz pecunie mutuate quo minus sit usura
rius si recipit aliquid ultra sortẽ ut. c. nauiganti eo.
ti. Nec etiam excusatur uendens rem plus q̄ ualeat
eo q̄ differt solutionez precii ut in dicto. c. consuluit
et hoc si tunc erat alias uenditurus. Idem etiaz si tũc
non erat alias uenditurus nisi tpe contractus esset ue
risimile dubiuz an plus uel minus illa res sit ualitura
tpe solutiõis ut ibi ultimo rñso et. c. in ciuitate. i. e.
sic et ppter predictũ dubiũ excusat is qui emit mer
ces minus q̄ ualeant tpe contractus. ¶ Nota etiam
q̄ non est usurarius ille qui emit rem minus iusto p
tio si tunc uerisimilitẽ dubitet an res plus uel minus
sit traditionis tpe ualitura. ¶ Nota etiã q̄ istud uer
bum nauiganti in larga significatiõẽ ponit̃ pro cmi
actu laborioso et piculoso cum sepe nauigando labor
et periculuz imineat. xiiii. q. i. non turbat. vii. q. i.
aduersitas. Vnde etiam nauigare dicit̃ qui uxorem
ducit. xvii. q. ii. nouimus q̄ si bona est donũ dei est

nauigare dicit̃ qui
uxorem ducit

H 13983

Si aut mala
diabulo excuset
potest

Si autem mala dyabolus censerī potest ad signanduz
ut in dicto .c. nauiganti scdo rñso. ¶ Hiis aut casibz
quibus non est excusatio est faciēda restitutio ut in
dicto .c. consuluit scdo dicto de p̄hibitione usure et
in hoc consuluit q̄ usura est p̄hibita ueteri et nouo
testamento ut in .c. quia in omnibus et .c. super eo.
et .d. c. cōsuluit eo .ti. et ideo non est excusatio licet
multi sint incontrariū ut in .c. q̄a p̄pter .qd̄ etiaz p̄ti
naciter asserentes exercere usuras non esse peccatum
sunt ueluti heretici puniēdi ordine locorum et inq̄
sitores heretice prauitatis cōtra diffamatos uel suspe
ctos de heresi in cle. graui. §. sine usq̄ in fi. eo .ti.
Est enim usura p̄hibita iure isto in tm̄ q̄ dispensatio
nem aliquam non admittit | unde non licet fenerari
pro redimēda uita captiui ut .d. c. super eo. nec sta
tuta terraz iurata ualent per que cōpellant̄ quēcūq̄
modo debitores ad soluēdas usuras | uel per que ip
saz usuraz repetitio impediēt et officiales scriben
tes et dictantes uel facientes statuta uel scdm̄ ea iudi
cantes uel illa nō delentes cum possint de libris ciui
tatis uel ipsorum effectum obseruantes sunt eo ipso
excōmunicati ut in .c. ex grandi. Item dñi terraz
collegia uniuersitates uel aliter singulares p̄sone non
debent permittēre alienigenas usuras exercentes uel
exercere uolentes cōducere domos in terris suis aut
cōductā habēri aut alias habitare sed tales alienigenas
usurarios manifestos de terris suis expellere nunq̄
eos admissuri et nullas ecclesia eis domos locet pro
usuris exercēdis uel alio quocūq̄ titulo concedat
Contra facientes aut si sunt ep̄i uel superiores eo ipso

no licet fenerari pro
redimēda uita
captiui

ab officio sun
sunt excōmu
quam penam
et iurisdictione
contra facient
per cēsuram
cessante ut in
sunt pe pena
uel ad obligat
Et clerici rec
admittentes
mo latifecer
de usur. et .c.
penis possunt
etiam nemine
Item non del
orum manifest
uel eos absol
primo latifse
uel permittat
restitutio fac
acquirere | uel
gerenti | aut r
publico notar
d. c. q̄q̄. Item
cūq̄ ne usur
rici debent su
excōmunicari
.c. preterea e
iurare de solu

ab officio sunt suspensi. Minores uero persone ecclesie
sunt excommunicate de uniuersitates collegia interdicienda
quam penam si per mensem sustineant terre ipsorum
et iurisdictiones eo ipso sunt interdicte. Layci uero
contra facientes predictis debent per suos ordinarios
per censuram ecclesiasticam compelli omni privilegio
cessante ut in .c. usurarum de usur. in vi. Tercio in
struit per pena usurarioꝝ qui ad christianam sepulturam
uel ad obligationem offerendam non debent admitti
Et clerici recipientes eorum obligationes uel etiam
admittentes eos ad ecclesiasticam sepulturam nisi pri
mo satisfecerint ad arbitrium epi ut in .c. in omnibus
de usur. et .c. q̄q̄ eo. titu. in vi. ¶ Predictis etiam
penis possunt puniri usurarii manifesti per ordinarios
etiam nemine accusante ut .c. cum in diocesi eo. ti.
Item non debet aliquis interesse testamento usurari
orum manifestoꝝ uel eos ad confessionem admittere
uel eos absolueri nec eorum testamenta ualent nisi
primo satisfecerint prout ipsorum patiunt facultates
uel permittant ydonee ad satisfaciendum illis quibus est
restitutio facienda si sunt presentes aut aliis qui eis p̄nt
acquirere | uel absentibus loci ordinario | uel eius uice
gerenti | aut rectori parochie in qua testator habitat aut
publico notario recipienti d̄ mandato ordinarii ut in
d. c. q̄q̄. Item prohiberi debet per ordinarios quibus
cunq; ne usuras exigant | et contra facientes si sunt cle
rici debent suspendi ab officio et beneficio. et si layci
excommunicari debent donec satisfecerint ut in .c. i. et
.c. preterea eo. ti. ¶ Et si usurarius fecit debitorem
iurare de soluendis usuris compelli debet per censuram

ecclesiasticam ab ipsarum executione desistere eo. ti.
c. per tuas. Et si fuerint iudei cōpelli debent etiam p
principes seculares ut usuras remittant et satisfaciāt
receptis alias cogi debent xp̄iani per censuram eccle
siasticam ab ipsoꝝ iudeoꝝ mercimoniis et alia qua
libet cōmunionē abstinere et eadem pena cōpellunt
iudei ecclesiis soluere decimas et oblationes de suis
domibus et possionibus quas decimas et possiones
ipse ecclesie a xp̄ianis consueuerūt recipere ut eo. ti.
c. per miserabilez et. c. quanto. ¶ Ex predictis ergo
patet q̄ acquisita per usuram debent restitui ad quod
compelli debent usurarii per penas predictas eo. ti.
c. cum tu. Ita autem restitutio usure faciēda est q̄
res empta de pecunia feneris debet uendi et pretium
debet restitui ut. i. in fi. Debet autem restitutio fieri
his a quibus usure sunt extorte uel eorum heredito
uel si ipsi non supersunt pauperibus erogari ut ibi.
¶ Item restituenduz est quicqd fuit p̄ceptum ultra
sortem | unde creditor fructus rei pignorate deductis
expensis factis pro fructibus habēdis et colligendis
debet cōputari in sortem et si fructus adequantē sorti
uel minus recipit | illo recepto rem pignorataz debet
restituere debitori sine usura exactiōe et ad hoc d̄z
cōpelli per censuram ecclesiasticam eo. ti. c. i. et. ii.
et. c. cōquesto. Hec uera nisi res pignorata esset ip̄i
creditoris quam primo debitor illicite detinebat tunc
enim illius rei fructus creditor nō cōputabit in sortez
ut in dicto. c. i. in fi. uel nisi eēt possio feudalī cu
ius dominiū directū spectaret ad ipsum creditorem
quod intellige si ipse dñs interim abstineat a seruitio

uassalli ut in dicto
computat fructus
possiōe loco sit
uende ut eo. ti.
restitutionem is
netur eius heres
ti. et nisi prius
ter eius alteri so
et ad hoc ut libe
usurarū cogi de
edere libros rati
usuris. ¶ V su
pit ultra sortem
culuz rei mutua
¶ Opponendo
ppositum et ui
riculum rei ue
culari recipien
q̄ qui periculo
detrabit quarta
lum quia here
poterat. Item
culo restituere
cepit. ff. man
est naturale q̄
periculum. ff.
tit de reg. iur.
sitas nature cō
dñs retinet do
ris | quo etiam

uassalli ut in dicto .c. cōquestus. Item in alio casu nō
computat fructus in sortem .s. a genero qui recipit
possessionē loco sibi pignoris obligataz rationē dotis sol
uende ut eo .ti. .c. salubriter non solum aut teneēt ad
restitutionem is qui extorsit sed si non restituerit te
netur eius heres filius uel extraneus .c. tua nos eo .
ti. et nisi prius qui usuris extorsit ab aliis ipse uel pa
ter eius alteri soluant .i. eo .c. q. frustra et .c. michael
et ad hoc ut libentius fieri debeat et ualeat restitutio
usurarū cogi debent usurarii cum de usuris agitur
redere libros rationū suaz ut in cle .i. §. certamen de
usuris. ¶ Usurarius est qui a debitore aliquid reci
pit ultra sortem etiaz si creditor suscepit in se perī
culuz rei mutuate ul pecunie ut habet in decretalibz
¶ Opponendo contra dictum decretoz ad casum
ppositum et uidetur q si creditor suscepit in se pe
riculum rei uel pecunie mutuate debeat merito ex
cusari recipiendo aliquid ultra sortem | dicit aut lex
q qui periculo fideicommissarii adit hereditatem non
detrabit quartam etiam si in adeundo non erit pericu
lum quia hereditas erat locuplex .ff. ad trebel .l. ga
poterat. Item pcurator qui tradit pecuniam suo peri
culo restituere nō teneēt dño usuras quas deinde per
cepit .ff. mandati .l. deniq. §. si mandauero. ¶ Itēz
est naturale q ad illud spectet emolumentū cuius est
periculum .ff. de reg. iur. l. fm naturā et .c. qui sen
tit de reg. iur. in vi. cum concordantiis. ¶ So. diuer
sitas nature cōtractuū soluit contrariū | nam rei locate
dñs retinet dominiū | sed usus et utilitas est cōducto
ris | quo etiam usu res locata fit deterior et ppter hoc

recipit dñs pensionem | hoc habet. lxxxviii. di. elici
ens palea est. Sed mutuū est de meo tuum in. l. ii.
ff. si cer. pe. Si igitur creditor aliqd ultra reciperet
illud ultra est d re aliena | nec pecunia deterioratur pe
nes debitorez ergo nihil inde p̄cipiat̄ per creditorez
¶ Ex hiis sequit̄ q̄ usus pecunie non p̄t uendi nec
locari. ¶ Pone q̄ debitor usurarii mutuat socio pecu
niam eo pacto q̄ is restitueret usurario sortem et usu
ras inde currentes. An talis mutuās sit usurarius et
uidetur q̄ nō quia nihil lucri percipit nec recipit ex
tali mutuo 2c. xiiii. q. iii. c. pleriq̄ et sequēti. Item
si soluisset pro utilitate socii possit ab eo repetere sor
tem et usuras. c. peruenit et. c. cōstitutus de fideiuf.
multo fortius poterit excipiendo retinere d reg. iu.
qui ad agendum cum sy. in vi. Contra quia si iste
stipulatus fuerit sibi usuras indubitanter est usurarij
Si aut̄ creditori suo stipulatus fuisset stipulatio non
ualeret ut insti. de inutili stipula. ¶ Ad id qd̄ qui
dam dicunt q̄ contractus usurarius non est contra ca
ritatem cum possit uergere in utilitatem utriusq̄ et
sic contractus talis est licitus. Nam ibi non est uiciū
ubi caritas non est contraria. Item ut doming noster
ihs xps di. ii. ad Romanos dicit q̄ uerū est q̄ p̄t
esse q̄ non sit contra caritatem p̄ximi tanq̄ inutilis
sed semper sit tanq̄ inhonestus et sui natura uitiosus
Nec ob. qd̄ qdam dicunt q̄ per cōtractum usurariū
possūt multa bona sequi et multa mala euitari ut est
notum quia non est faciendū qd̄ est de sui natura ma
lum p̄pter euitationem alterius maioris mali | uel
p̄pter bonū qd̄ inde possit sequi ut. xxii. q. i. ne qs

¶ Item non ob.
nus est eligendū
q̄ q̄ pauperes fa
in eadem persona
uult facere | sed
non potest euader
tempus alterum
Dic ut ibi. Sed
c. i. Non ob. si d
esse bonam quia
lum | quia causa
num sit sic dare
eam ad pompan
telligentia predic
tractus usurarij
ideo usuram esse
mala sequentē
nori q̄ agricult
peres fame per
ad paupertatez
mala faciunt.
patrimonij. Ita
tria. xp. di. sic
tra caritatez qui
hec rationes in
buerit p̄hiberi
sui natura uitio
contra naturaz
ctum siue ger
xpus primo p

¶ Item non ob. qđ dici solet qđ de duobus malis mi-
nus est eligendū et minus malū est exercere usuras
qđ qđ pauperes fame moriantē quia illud est uerum
in eadem persona que omnino que omnino alterum
uult facere sed p̄pterea non excusat uel qñ alēum
non potest euadere quia tunc habito respectu ad idēz
tempus alterum non est malum. xiii. di. c. i. et. ii.
Dic ut ibi. Sed secus in diuersis personis. xiiii. di.
c. i. Non ob. si dicat qđ bonus effectus p̄bat causam
esse bonam quia malum qđ fit p̄pter usuram est ma-
lum | quia causa causa mala licet alias mutuū in se bo-
num sit sic dare elemosinaz in se bonum est sed dare
eam ad pompam malum | quia mala causa. Et pro in-
telligentia predictoz expediat declarare qđ om̄is con-
tractus usurarius est uitiosus. Inno. super hec dicit
ideo usuram esse p̄hibitam quia si esset licita omnia
mala sequerent et maxime quia plus intenderet fe-
nori qđ agriculture. Vnde homines et maxime pau-
peres fame perirent et quia ducit soluentez pecuniaz
ad paupertatez et p̄pter paupertatez homines multa
mala faciunt. Vnde Ber. dicit qđ usura est uenenuz
patrimonii. Item quia inducit recipientem ad ydola-
tria. xv. di. sicut hii. Item ut quidaz dicunt qđ est cō-
tra caritatez quia teneor p̄ximo subuenire. Sed licet
hee rationes inferant qđ usura sit p̄hibita et licite de-
buerit p̄hiberi tamen non bene p̄bant qđ usura sit de
sui natura uitiosum. Vnde alii dicunt qđ ratio est qđ
contra naturaz uidetur esse qđ artificialia pariant fru-
ctum siue germinent. Vnde dicit dñs noster iesus
xpus primo politicoz Pecunia est quid artificiale

ergo contra naturam est q̄ quis creditor ex ea aliqd
percipiat. Ista ratio etiam omnino non p̄cedit quia
mutuum in quo usura cōmittit̄ consistit non solum
in artificialibz. i. in pecunia sed etiam in naturalibz
ut in uino | oleo | frumento | auro | et argento | et huius
modi inquantū ponderant̄ et mesurant̄. Item quia
licite ex artificialibus potest haberi usus et utilitas et
capi merces ut de domo possionibus et huiusmodi.
Alii dicunt q̄ in hiis que constituunt̄ usu usus re
ip̄sorum ab ipsa re separi non potest | pecunia autem
non est huiusmodi quia non est inuenta nisi ad cōmu
tationes faciendas ut dicit p̄h̄sus primo politic̄. sed
usurarius uult separi usus pecunie pro quo uult lu
crum ab ipsa pecunia quam etiam recipit 2c̄.

¶ Quero etiam an dans pecuniam mercatori ut de
lucro partem habeat sit usurarius sic Io. nō. xiiii. q.
iii. pleriqz q̄ si periculuz spectet ad utrunqz bene est
licitum. Nam unus ponit pecuniaz et alius supplet
labore qui deest in pecunia. ff. pro socio. l. sexta. §.
i. et hoc intellige cum mercatio est licita alias secus.
Potest tamen licite contrahi societas q̄ ad unum spe
ctent due partes lucri | ad alium terciā pars si is qui
plus debet habere plus contulit in societate uel pecu
nie uel operis uel cuiuslibet artis ut d. l. si nō fuerit
pro socio et dicto. §. de illa alias secus ratione predi
cta | quod autem dicitur insti. pro socio. §. adeo q̄
potest conueniri q̄ pars partem ferat de dampno nō
teneatur non est intelligendū de capitali sed de damp
no ex lucro mercimonii quod p̄prie dicitur lucrum
omni dampno deducto et dampnum omni lucro de

ducto. ¶ Quero tercio Petrus Gay. habens pecuniã
uolebat ire ad mundinas et merces ibi emere ut alio
loco deferret uel seruariet ppter lucrum ego idigens
pecuniã illa recipio mutuo offerens me illam restitu
ere cum lucro sperato in termino et loco | uñquid iste
sit contractus usurarius | dicit Inno. hic q̄ licet quidã
contrariũ teneant cõtractus ille est usurarius | nec scit
talem mutationem excusare | sed Hosti. in sũma eo.
ti. dicit q̄ tali mercatori obligatus sum ad interesse
lucris illius qd̄ uerisimiliter facturus erat ex pecuniã
dũmodo nil fiat in fraudem usurarum et predictus
mercator predicto modo non consueuerit tradere pe
cuniam ad usuram. ¶ Quero cum sepe dixerim q̄
nil potest per creditorem recipi ultra sortem an reci
piendo saltem ex pacto seruitium facti uel uerbale
puta q̄ sibi remutuet uel q̄ pro ipso intercedat uel q̄
ipsuz instruat uel q̄ pro ipso rogabit uel aliqd̄ aliud
tale cõmittatur usura et uidetur q̄ nō cum de iure de
bitor sit ei obligatus ad antidora. s̄. de testa. cum in
officiis et ibi glo. notat q̄ nullum est uicium si dedu
cantur in pactum que sunt debita. Vnde si deducant̄
in pactum est quedam declaratio scdm̄ talia etiam
antidora non sunt debita simpliciter nec plus obliga
tur illa p̄mittendo. ¶ Debitor est ille a quo in iure
pecuniã exigì potest. ff. de uerbo. signi. l. debitor et
per predicta puto etiam questiones q̄ plures. puta
mutuat quis pecuniã Titio ut ad molendinum ua
dat uel ad forum uel ad scolas suas ut scole sue habe
ant maiorem cõcursum personarũ et maioris fame
sit. Ista enim bene possũt pecuniã extimari ualet trñ

quantum reputat uel reputari debet illud ad comodum
uel honorem propter hoc quod citius iuit ad molendinum
uel forum uel intrauit scolas suas quod non fecisset
si pecuniam non mutuasset. et est subtiliter aduertendum
cui debeat fieri hec restitutio et uidetur predicto casu
illi qui huiusmodi seruitium prestat. ¶ Quero nun
quid peccet qui uilius emit et carius uendit uidetur
quod sic per dictum. c. eiciens. lxxxviii. di. ubi uidetur
expressum facit. xiiii. q. iiii. c. quicumque. Contra quia
ut hic patet tunc est peccatum si emit rem uilius
ex eo quod tunc non traditur ipsi emptori licet det pecu
niam uel uendit carius quia differt solutione precii
ut hic alias uidetur secus. ¶ Item mercari non pro
hibetur nisi clericis. lxxxviii. di. Fornicari ymo ui
detur permissum facit de dona. inter ui. et uxo. c. p
uestras So. de clericis potest esse quod peccarent regula
riter | cum omnis negotiatio et mercatio secularis eis sit
interdicta ut dicto. c. fornicari et. c. de negotiatio
bus quod dicit ut ibi et. lxxx. di. per totum et notatur
xvii. q. iiii. in fine sume et. c. i. ¶ De laicis autem
dicunt quod si laicus emit uilius et uendat carius non ex
cupiditate sed ut prouideret suis necessitatibus licitum
est. Vnde etiam si emit sine proposito uendendi et
postea articulo necessitatis uel utilitatis occurrit ipsa
uendere poterit licite carius alias secus dicto. c. qui
cumque. Predictis uidetur concordari Thomas scda
scda. q. lxxvi. articulo. iiii. ubi dicit quod si negotiatio
fuit per lucrum quod ordinatur ad aliquem finem ne
cessarium uel honestum et licite puta ad domus suste
tationem uel etiam ad subueniendum in dignitatibus

uel cum a
cam utili
crum exp
um. Item
et postmo
poterit ue
licitum e
pretium
poris uel
rendo re
Sed illicit
scilicet o
quia ren
credo quod
re sciente
enter car
extimati
rei ut non
topactu
rante ua
ergo pro
us emit
facta ali
ipsam u
quitur o
in re uel
s. ne cle
quod qui o
do lucre
¶ Si u

uel cum aliquis negotiationi intendat propter publi-
cam utilitatez ne res necessarie ad uitam desin- t et lu-
crum expectat non ut finem sed ut laboris stipendi-
um. Item si emit rem non ut uendat sed ut teneret
et postmodum propter aliquam causam eam uendere
poterit uere non est negotiatio et quis carius uendat
licitum est uel quia in aliquo remeliorauit uel quia e-
pretium rei mutatum scdm diuersitatez loci uel tem-
poris uel propter periculum cui se exponunt transfe-
rendo rem de loco ad locum uel eam fieri faciendo
Sed illicitum est ubi constituit principium in lucro
scilicet quando rem non mutatam carius uendit uel
quia rem emit solum ad hoc ut carius uendat non
credo q̄ predicti doc. intelligant fore licitū rem eme-
re sciens uilius q̄ nunc ualeat uel uendere rem sci-
enter carius q̄ tpe uenditionis ualeat scdm cōmunez
extimationem scdm quam sit minus iustum preciu-
rei ut nō. in dicto. c. in ciuitate. Primo eniz casu pu-
to pactum ex emptoris parte saltem uenditore ig-
nante ualere ad hoc de emp. et uendi. c. i. loquuntur
ergo predicti doc. solum coniunctim. s. quando uili-
us emit et carius uendit quo casu credo q̄ si non est
facta aliqua rei mutatio circa ipsam rem peccat ille q̄
ipsam uilius emit et carius uendit | nam necessario se-
quitur q̄ aut fuit iusticia in emptioe et sic habuit iste
in re uel pretio plus iusto ergo fuit turpe lucrum ut
s. ne cle. uel mo. c. i. et ideo dicit in dicto. c. eiciens
q̄ qui cōparat rem ut integram et imutatam uendē-
do lucretur | ille est mercator qui de templo eicitur
C Si uero facta mutatione circa ipsam rem uendit

carius q̄ ipsam emerit non peccat. Ex hoc intelligo
Aut mutationem factāz uel ratione ipsius rei utputa
emit ferrum et fecit aliquod instrumentū ut dicitur
in dicto .c. eiciens in fine uel ratione loci |puta emit
in loco in quo p̄pter habundantiam res erat uilior
et portat in locum in quo p̄pter inopiaz erat carior
His enim casibus uidetur lucrum questū ex opere
et artificio et hoc est licitum. lxxxxi. di. clericus |ue
runtamen in isto ultimo si hoc facit in alioz dispen
dium puta quia emit uictualia ut seruet in tempore
caristie ex cupiditate non p̄pter publicam utilitatez
tunc etiam esset turpe lucrum et sic intelligitur d. c.
gcūq̄. xiiii. q. iiii. Sed si hoc facit ne in terra sua de
ficant uictualia quia uidebat homines illas transfer
re in alias partes uel dissipare uel debita diligentia
non adhibere sicut fecit Iosep. xli. c. tunc non peccat
ut nō. Inno. Hosti. et dñs pater meus quantum ad
istum casum. c. i. ne cle. uel mo. Nullo tamen casu
est licitum mercatori mendatiis uti et sic intelligitur
et dicit Aug. lxxxviii. di. quoniam non cognoui et
Cassiodorus ea. di. c. quia aliud. Sed pauci mercato
res sunt qui ponderent peccata. Vnde dicit eccle. in
dicto .c. eiciens q̄ mercator nunq̄ uel raro potest pla
cere deo et dat consiliū q̄ nullus xpianus sit mercator
ad hoc de pen. di. vi. c. qualitas et. c. se. ¶ Quero
item generaliter an usurarius teneat restituere quic
quid lucratus fuerit ex usuris et uidetur q̄ sic | que
aut ex radice corrupta p̄cedunt corrupta sunt. xiiii.
q. x. neq̄. xvi. q. iiii. si sacerdotes in fi. i. q. i. c. fa
runt cum sy. bene facit de peti. here. si quem in fi.

ubi poss
stituere
primo u
quia sol
tores er
re tenet
q̄. ultim
uer. l. ap
pina. xi
ergo 2c
ulurari
ad nost
vi. Ni
uus. ff.
ulure tr
nō. xiii
fuit nor
in totum
nec aliq
quia in
nimis u
nem eli
Vnde a
non ten
aliquis
ymo ui
las mo
tutum c
petit ab
et remis

ubi possor rei aliene nō bone fidei tenetur ipsam re
stituire et preciū quod lucratus est ex ea puta q̄ eam
primo uendiderat p̄ .xx. et postea emit pro .x. Itē
quia solutio usure fuit indebita de iureiuran .c. debi
tores ergo quicquid inde habuerit usurarius restituere
tenetur .ff. de conditi. ob causam .l. qui se dedere
§. ultimo et de condi. inde .l. indebiti et de prescrip.
uer .l. apud labeonez .i. rñso. Item quia usura est ra
pina .xiiii. q. iiii. si quis usuram. Sed raptor tenetur
ergo 2c. Contra quia non reperit̄ in iure preceptum
usurario q̄ restituat qd̄ per usuraz acquisiuit ut in .c.
ad nostram de iureiuran. et bene facit d. c. quamq̄ in
vi. Nimiū enim habitus ex re furtiua non est furti
uus .ff. de fur. l. qui nos .§. fi. Item quia dominiū
usure translatum fuit in eam ad hoc d. c. debitores et
nō .xiiii. q. iiii. si quis usurā. Ergo qd̄ ex re sua acq̄
siuit non tenetur restituere. Quidam tamen dicunt q̄
in totum debet restituere p̄pter primam rationem
nec aliquid retinebit etiā pro suis expensis et laborē
quia in rem alienam expendisse uidetur. Sed contra
nimis uidet̄ duruz quia qui nimis emungit sangui
nem elicit .iiii. di. c. deniq̄ de renūt. c. nisi .§. p̄p̄t̄
Vnde alii dicūt q̄ solum restituēt usuram sed ultra
non tenet̄ hoc placet Ber. in .q. ueneriali que icipit̄
aliquis accepit et bene facit .c. de condi. inde .l. i.
ymo uidetur expressum scdm Ray. q̄ forte expen
sas moderatas et operas suas deducere potest. Est tñ
tutum consiliū fm̄ eum q̄ post restitutionez de aliis
petit absolutionez ad cautelaz Hosti. in sūma de pe.
et remis .§. quibus .x. sed pone q̄ usurarius tenet q̄

ultra usuras tenet ad expensas et interesse debitoris i
quo etiam interesse continetur lucrum et dampnum
ff. de eo quod certo loco. l. iii. §. fi. et. l. seq. Item
potest debitor ultra suum interesse petere quia tunc
peteret cum usuris quia quicquid sorti accedit usura est
xiiii. q. iii. plerique Thomas scda scde. q. lxxviii.
articulo. iii. dicit q. si res per usuram acquisita est talis
q. ipsius usus est ipsius est consumptio. et sic non habet
usufructum ut pecunia | uinum | triticum | oleum et
huiusmodi tunc lucrum ex illa pueniens non subiacet
restitutioni quia tale lucrum non est fructus rei sed
humane industrie facit de deci. pastoralis hoc ueruz
scdm eum nisi dñs esset ultra dāpnificatus quia tūc
tenet ad nocumentū recōpensationē. Istud dictuz in
relligo scdm determinationem Hosti. supra dictam
Sed si res acquisita est talis q. usus non est eius consūp
tio et sic habet usufructum sicut domus ager et hu
iusmodi tunc usurarius debet non solum illam rem
restituere sed fructus inde perceptos quasi hoc non
humana industria sed manus dei principaliter opere
tur. Simile de decimis. c. non est et. c. cum non sit.
Sed aduerte in re naturaliter fructuz germinante ut
est ager arbor animal quod ad fenus et huiusmodi
Hoc dictum est satis planum | sed si est res que natu
raliter fructum non germinat usus tamen et utilitas
non est ipsius cōsumptio ut uidetur in domo ex qua
percipitur pensio et in equo si locatur ad uecturam et
in similibus. Sed dic q. licet aliqua industria interue
niat tamen fructus percipitur propter usum rei et sic
principalis causa utilitatis est ipsa res | sed pecunie

nulla est utilita
ad comunicand
ris causa princi
hoc patet solu
est quado radi
ctum et utilita
siquem in fi.
ita et rei pretiu
multi. Igitur
leges contrari
ipla ad. c. si q
distinctio hab
ra. Et scdm h
in illis transfe
c. loquitur de
cita ulurpatio
simile. xiiii.

nulla est utilitas si teneatur in archa et eius usus est
ad cōmunicandum ut dictum est. s̄. Vnde ibi utilita
tis causa principalis est industria hominis et ppter
hoc patet solutio ad contraria | nam prima ratio uera
est quādo radix est causa principalis ut in rebus fru
ctum et utilitatem parentibus naturaliter ut dicta. l.
si quem in fi. Non ob. quia si est res erat hereditaria
ita et rei pretium. ff. si quis hereditatez petat. l. cum
multi. Igitur uenit in restitutionem hereditatis alie
leges contrarie loquuntur in fructu proueniente ex re
ipsa ad. c. si quis usuram forte possit dici q̄ predicta
distinctio habet locum in furto et rapina sicut in usu
ra. Et scdm hoc non auderem asserere contrariū quia
in illis transfertur dominium. Vnde dicit qd̄ illud
c. loquitur de larga appellatione rapine prout est illi
cita usurpatio et subiaceret restitutioni sicut usura et est
simile. xliii. q. v. penale. **finis**

17

Tabula huius tractatus.

- ¶ Quid sit usura
- ¶ In quibus casibus excuset quis ne dicatur usurarius
- ¶ Vtrum usura sit utroque testamento prohibita
- ¶ An possit dispensari super usura facienda
- ¶ Quomodo et quibus usura sit restituenda
- ¶ Quis proprie dicatur usurarius
- ¶ Vtrum creditor suscipiendo in se periculum possit aliquid accipere et non dicatur usurarius
- ¶ Contractus usurarius an sit contra caritatem
- ¶ Usura an sit de sui natura vitiosa
- ¶ Vtrum in necessitate possit fieri usura
- ¶ In quibus committatur usura
- ¶ An dans pecuniam mercatori ut de lucro partes habeat sit usurarius
- ¶ Quibus sit prohibitum mercari
- ¶ Usurarius utrum teneatur restituere quicquid ex usuris lucratus est
- ¶ Vtrum acquisitum ex usura sit usura
- ¶ Vtrum usurarius possit detrudere moderatas expensas et deducere suas operas.

Finis huius tractatus

~~Robert~~
~~paritate~~
~~ate Ma~~

4
Tractatus de usuris editus per
dñm Antoniũ de Rosellis.

Uluris quia restitutioni subiacet usura
sicut furtum uel rapina. xiiii. q. iiii. si
quis usuram scdm Goff. honor. et Io.
Dicam primo quid sit usura.

Usura enim est ultra mutui sortem alicuius emolumentum re
ceptio Vnde peccat mutuans qui non uult progare
terminũ in quo debitor p iuramentũ soluere tenet
nisi inde recipiat aliquod emolumentũ ultra sortem
ut. i. eo. consuluit nec excusat mutuans si recipis is
in se periculum

rius si recipit
ti. Nec etiam
eo q differt so
et hoc si tunc e
non erat alias
risimile dubiu
tpe solutiõis u
sic et ppter p
ces minus q u
q non est usur
tio si tunc uerit
sit traditionis t
bum nauigant
actu laborioso
et periculuz im
aduersitas. V
ducit. xvii. q.

nauigare dicit qui
periculis dicit